

Archeologische begeleiding Tiel-Binnenhoek

MIEL SCHURMANS EN GERARD BOREEL

VU
hbs

archeologie

VRIJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM

Zuidnederlandse Archeologische Notities

362

ZAAAN

Archeologische begeleiding Tiel-Binnenhoek

MIEL SCHURMANS EN GERARD BOREEL

Zuidnederlandse Archeologische Notities

362

Amsterdam 2016
VUhs archeologie

De serie *Zuidnederlandse* Archeologische Notities is een uitgave van VUhs archeologie, Amsterdam

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Tiel
Contactpersoon: dhr. P. Stienstra
Bevoegd gezag: gemeente Tiel
Contactpersoon: mevr. A.E.I. Schuuring
Project: Archeologische begeleiding (protocol opgraven) Tiel-Binnenhoek
Objectcode: TL-BH14
Coördinaten : 158.505/433.920 - 158.540/433.455
Cis-code : 63228

Status: Definitief
Auteur: drs. M.D.R. Schurmans en drs. G.L. Boreel

Illustraties: M. Hendriksen MA, W.J.M.M. Jozen BA

Autorisatie: drs. J. van Renswoude
Omslagontwerp: Mikko Kriek

ISBN: 978-90-8614-318-4

©VUhs archeologie Amsterdam, januari 2016
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

INHOUD

I	INLEIDING	5
2	ONDERZOEK	7
	2.1 Vooronderzoek	7
	2.2 Archeologische begeleiding	9
	2.2.1 Methode	9
	2.2.2 Vraagstellingen	9
	2.2.3 Uitwerking	10
3	RESULTATEN	11
4	CONCLUSIE EN BEANTWOORDING VRAAGSTELLINGEN	14
	4.1 Conclusie	14
	4.2 Beantwoording vraagstellingen	14
6	LITERATUUR	15
BIJLAGEN		
1	Overzicht van archeologische perioden	

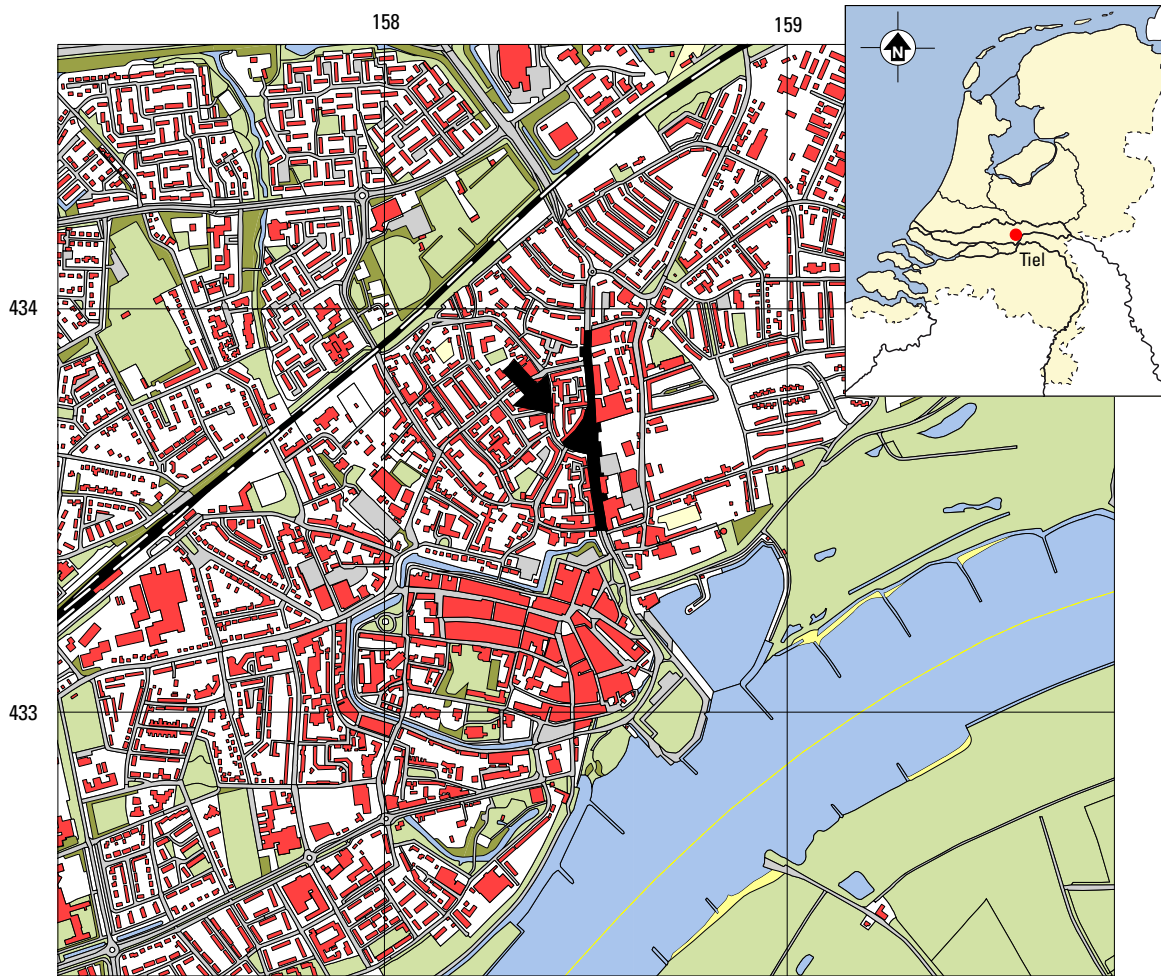

Fig. 1.1. Tiel-Binnenhoek. Locatie van het onderzoeksgebied en van Tiel in Nederland. Schaal 1:18750.

I INLEIDING

In twee fases is door VUHbs archeologie een archeologische begeleiding uitgevoerd in het plangebied Tiel-Binnenhoek. Op deze locatie gaat de gemeente Tiel een deel van de Binnenhoek, tussen het Postlaantje en de Hoveniersweg, opnieuw inrichten. Delen worden verbreed of verlegd, kabels, leidingen en riolering worden opnieuw gelegd/verlegd, bomen worden verplaatst en bestrating wordt opnieuw gelegd (bijlage 1 en 2). De hiervoor noodzakelijke grondwerken zouden, waar deze dieper of breder zijn dan de al bestaande verstoringen een bedreiging kunnen vormen voor eventueel aanwezige archeologische waarden. Voorafgaand aan de begeleiding voerde VUHbs archeologie een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen uit in het plangebied. Dit onderzoek liet zien dat zich binnen het plangebied archeologische waarden bevinden, die bedreigd worden door de geplande werkzaamheden. De werkzaamheden in drie zones (A, B en C) zijn geselecteerd om begeleid te worden. Het gaat hier om de verbreding van de Binnenhoek tussen de Kranshof en de Lokstraat (zone A), de verlegging van het riool onder de binnenweg (zone B) en de verbreding van de Binnenhoek tegenover De Kranshof (zone C). Voor wat betreft zone A is besloten de Binnenhoek hier niet te verbreden en slechts de bestrating te vervangen om verdere verstoring van archeologische resten te voorkomen. De werkzaamheden in deze zone dienden bijgevolg niet begeleid te worden.

De begeleiding is uitgevoerd door drs. J.C.G. van Kampen, drs. M.D.R. Schurmans en drs. K. Hebinck. De twee fases vonden plaats op respectievelijk 14 en 15 september en 11 tot en met 14 november 2014.

De opbouw van dit rapport is als volgt: hoofdstuk 2 behandelt de inkadering van het onderzoek, de resultaten van het vooronderzoek en de methodiek van de archeologische begeleiding en de uitwerking. In hoofdstuk 3 en 4 worden de resultaten besproken.

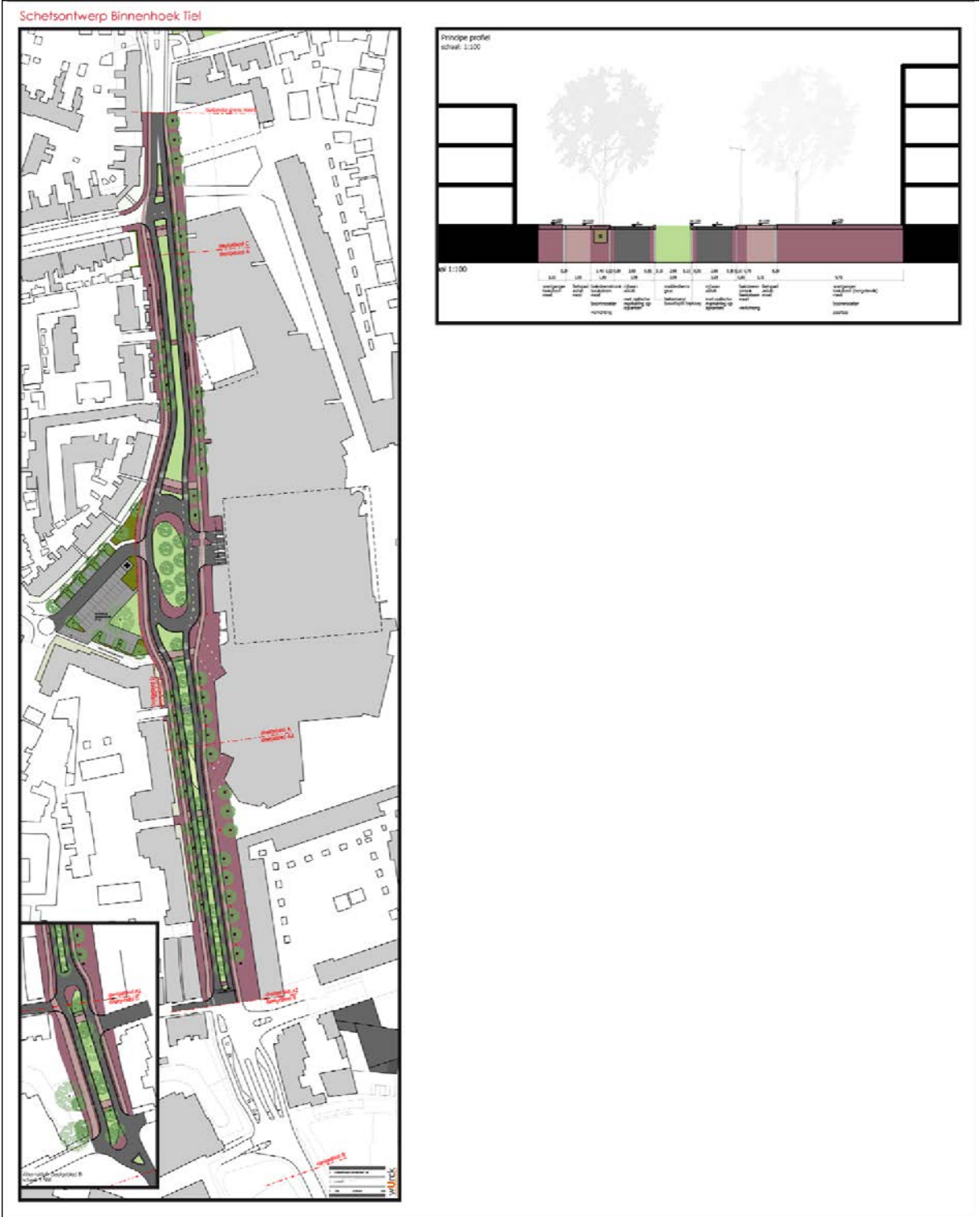

Fig. 1.2. Tiel-Binnenhoek. Schetsontwerp voor het plangebied Binnenhoek (Bron: gemeente Tiel).

2 ONDERZOEK

2.1 VOORONDERZOEK¹

In de zomer van 2014 is door VUhs archeologie een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Het bureauonderzoek heeft laten zien dat het plangebied Tiel-Binnenhoek vanaf de Late Middeleeuwen de westelijke begrenzing vormt van de nederzetting Zandwijk. Op basis van archeologisch onderzoek binnen deze nederzetting wordt verwacht dat deze situatie vergelijkbaar was met die in de Ottoonse tijd. Verwacht wordt dat de weg tegenwoordig een stuk breder is dan in de Middeleeuwen en waarschijnlijk in een groot deel van de Nieuwe Tijd. Dat betekent dat de rooilijn uit deze perioden zich bevindt binnen het plangebied. Afgezien van mogelijke verstoringslagen worden daarom sporen van bewoning verwacht uit de Ottoonse periode, 14de tot en met 16de eeuw en verder de 19de eeuw (met mogelijk sporen uit de tussenliggende 17de en 18de eeuw).

Het inventariserend veldonderzoek heeft aangetoond dat zich in het plangebied ongestoorde archeologisch relevante lagen bevinden. Er is een pakket van ophogingslagen, cultuurlagen en sporen aangeboord met een dikte variërend van 40 cm tot 265 cm, daterend uit de periode Middeleeuwen - Nieuwe Tijd. Verstoringen zijn waargenomen en kunnen worden gerelateerd aan infrastructurele werken. De diepte ervan varieert van 30 cm tot 100 cm -mv.

Het bureau- en booronderzoek heeft laten zien dat zich binnen het plangebied archeologische waarden bevinden, die bedreigd worden door de geplande werkzaamheden. Afhankelijk van de huidige mate van verstoring en van de geplande werkzaamheden is voor enkele ingrepen - te weten de verbreding van de Binnenhoek tussen De Kranshof en de Lokstraat (fig. 2.1, zone A), de verlegging van het riool onder de Binnenweg (fig. 2.1, zone B) en de verbreding van de Binnenhoek tegenover De Kranshof (fig. 2.1, zone C) - geadviseerd deze te laten begeleiden onder protocol opgraven.

---

¹ Overgenomen uit Boreel 2014.

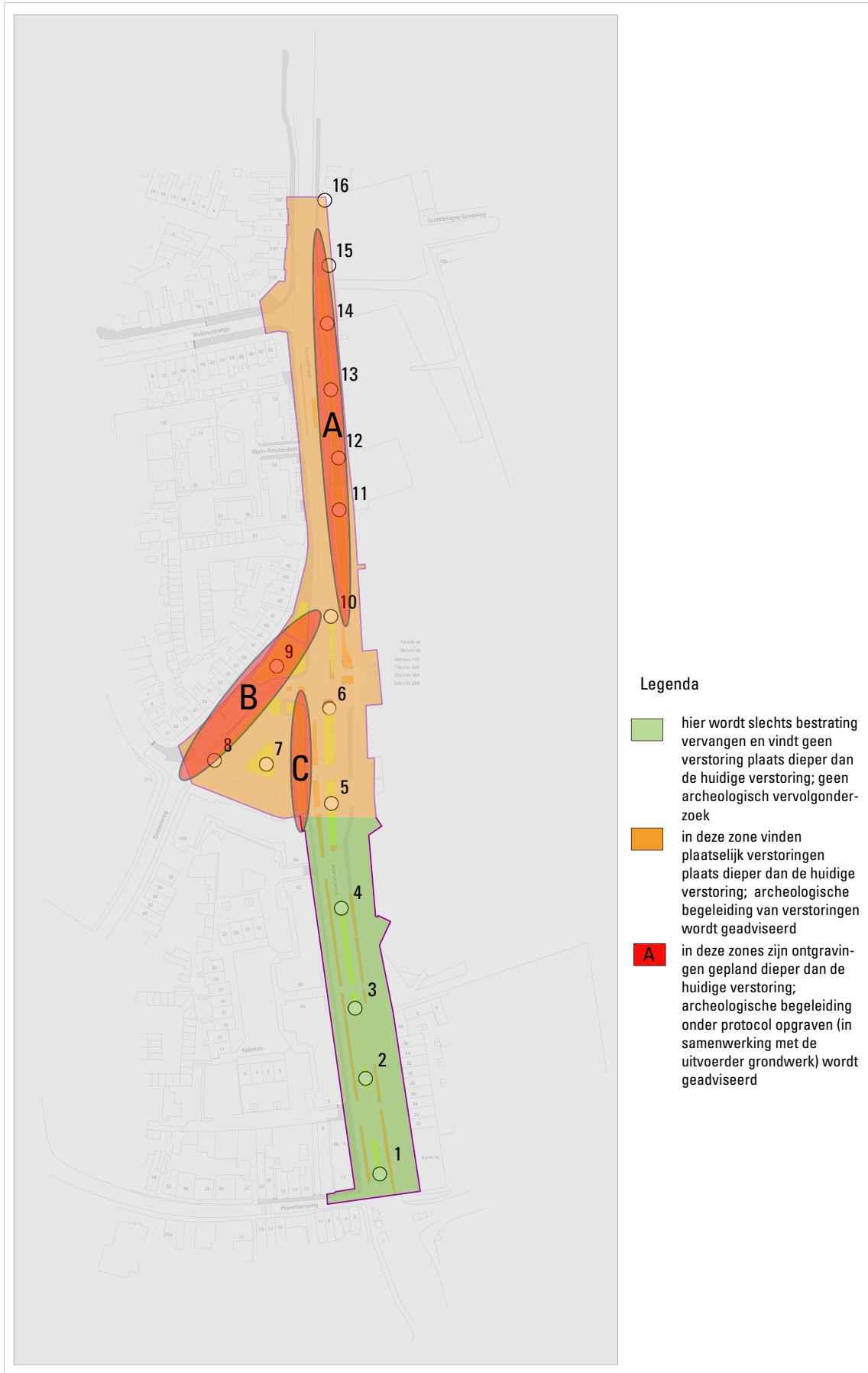

Fig. 2.1. Tiel-Binnenhoek. Advieskaart voor het archeologisch vervolgonderzoek (Boreel 2014).

2.2 ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING

2.2.1 METHODE

zone A

In werkput 1 is de aanleg van een kabelsleuf archeologisch begeleid. In eerste instantie heeft men de bestaande kabels opgezocht met behulp van een sleuf die haaks op de richting van de kabels lag. Hiermee werd een beeld verkregen van de bodemopbouw ter plaatse. De sleuf was ca. 90 cm diep en bestond volledig uit opgebracht bouwzand. Ook was in het uiterste oostelijke deel een rioolbuis zichtbaar. Het was echter niet duidelijk in hoeverre dit beeld representatief was voor de rest van het plangebied. Uit de boorstaten van het booronderzoek bleek dat er op sommige delen op deze diepte wel sprake kan zijn van ongestoorde grond. Daarom is besloten om de begeleiding niet direct te staken. De uitgegraven sleuf is echter niet dieper gekomen dan de al bestaande verstoringen en heeft dus uiteindelijk geen informatie opgeleverd over de ongestoorde bodemopbouw.

Het uiteindelijk leggen van de kabels zou eigenlijk worden uitgevoerd met een 50 cm brede bak. De uitvoerder heeft echter besloten gebruik te maken van een 20 cm brede bak. In dit smalle sleufje was het moeilijk om waarnemingen te verrichten. Bovendien bleken ook deze werkzaamheden niet dieper te gaan dan de bestaande verstoring.

zone B

Machinaal werd een sleuf met een breedte van ca. 2 m gegraven, waarbij de diepte varieerde van ca. 1.40 tot 1.80 m beneden maaiveld. Telkens werd een lengte van ca. 4 m gegraven, waarna de rioolbuis in de sleuf geplaatst werd. Vervolgens werd de sleuf onmiddellijk tot de bovenkant van de buis gevuld met zand. Op de plaatsen waar kabels en leidingen werden aangetroffen, werden deze in eerste instantie ondergraven waarbij ze volledig vrij kwamen te liggen. Oude kabels en leidingen werden verwijderd. In gebruik zijnde kabels en leidingen werden indien nodig omgeleid. Deze manier van werken leidde tot een kort tijdsbestek waarin de archeologische waarnemingen dienden te gebeuren. Dit was echter voldoende, aangezien voornamelijk verstoringen aangetroffen werden. In het zuidelijk deel waren meerdere ophogingslagen aanwezig, waarvan de datering onduidelijk is. In totaal zijn vijf profielkolommen gedocumenteerd en is één vondst verzameld.

zone C

In zone C is de Binnenhoek verbreed. Hiertoe is een groenstrook en een deel van de voormalige parkeerplaats uitgegraven om het wegcunet aan te leggen. De werkzaamheden waren zonder medeweten van VUhs reeds uitgevoerd voordat begeleiding kon plaatsvinden. In zone C konden daarom geen waarnemingen worden verricht.

2.2.2 VRAAGSTELLINGEN

In het PvE zijn de volgende onderzoeksvragen gespecificeerd:

1. Zijn er binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig? Zo ja, beantwoord dan per vindplaats vragen 2 tot en met 6.
2. Wat is de aard, datering en fasering van de lagen, grondsporen en structuren binnen de vindplaats(en)?
3. Is de gaafheid en conserveringstoestand van de vindplaats conform de verwachting uit het vooronderzoek?
4. Wat is de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied?
5. Zijn er aanvullende gegevens met betrekking tot de landschappelijke context?

6. Indien er sporen uit de Middeleeuwen worden aangetroffen: wat is de relatie tussen de aangetroffen sporen en het dorp Zandwijk?
7. Zijn er resten aangetroffen die te relateren zijn met de middeleeuwse Binnenhoek?
8. Vormde de voorloper van de Binnenhoek een westelijke begrenzing van Zandwijk?
9. Vormde de voorloper van de Binnenhoek een ruimtelijk structurerend element binnen de nederzetting Zandwijk?
10. Indien er sporen uit de Middeleeuwen worden aangetroffen ten westen van de Binnenhoek: wat is de oriëntatie van greppels en eventuele structuren?
11. Kan de vindplaats worden gekarakteriseerd als een agrarische nederzetting? Of zijn er aanwijzingen voor niet-agrarische activiteiten en hoe dienen deze te worden geïnterpreteerd?
12. Welke andere activiteiten zijn ter plaatse uitgevoerd, naar aanleiding van de aangetroffen sporen en vondsten?
13. Welke onderzoeksvragen levert het onderzoek op deze vindplaats op voor toekomstig onderzoek in deze regio, archeoregio en voor de NOaA?

2.2.3 UITWERKING

Onmiddellijk na het beëindigen van de archeologische begeleiding is een kort evaluatiedocument opgesteld dat aan de opdrachtgever en het bevoegd gezag bezorgd is. Daarna is de uitwerking opgestart.

Tijdens de archeologische begeleiding op Tiel-Binnenhoek zijn waarnemingen verricht die informatie hebben opgeleverd over de bodemopbouw en de archeologie. Er is echter sprake van veel verstoring, waardoor slechts sterk versnipperde informatie kon worden verzameld. Hieronder zal per werkput een beknopt overzicht worden gegeven van de resultaten.

Zone A

In werkput 1, de kabelsleuf in zone A, is nergens ongestoorde bodem waargenomen, zodat geen informatie verzameld is over de bodemopbouw of archeologie.

Zone B

De aanleg van het nieuwe riool onder de Binnenweg is een tracé van ca. 75 m archeologisch begeleid. Ca. 20 m is daarvan niet gezien, omdat dit stuk op een onverwacht korte tijd was aangelegd, zonder dat VUhs daarvan op de hoogte was. De waarnemingen in de resterende 55 m blijken echter voldoende informatie op te leveren om uitspraken te doen over het gehele tracé. Verspreid over de sleuf zijn vijf profielkolommen aangelegd en tijdens het ontgraven van de rioolsleuf konden de lagen die in de kolommen zijn herkend, worden vervolgd (fig. 3.1).

Aan de basis van de waargenomen profielkolommen is in twee kolommen (P4 en P5) beddingzand (spoor S2.6) aangetroffen. De top van dit beddingzand van de Linge bevindt zich op ca. 3.95 m NAP. Over het zand zijn oeverafzettingen afgezet in de vorm van grijs matig fijn zand met veel dunne laagjes donkergrijs uiterst siltige klei. Het oeverpakket bereikt in kolom P2 een hoogste punt van 4.5 m NAP. Over dit gelaagd pakket bevindt zich een licht blauwgrijze zwak tot sterk zandige klei met veel fosfaatvlekken. Waarschijnlijk betreft het een ophogingslaag. De basis van de laag varieert echter sterk in hoogte, zodat rekening gehouden moet worden met vergraving. In kolom P4 is een fragment van een faience bord gevonden in de voornoemde ophogingslaag met een gewicht van 30 g (V2.1). Het stuk is niet nader te dateren dan 17e/18e eeuw.

Centraal in de sleuf is een groot met puin gevulde laagte aangesneden. Het strekt zich vanaf kolom P3 over zeker 16 m in zuidwestelijke richting uit en oversnijdt spoor S2.3. Het puin bestaat bijna volledig uit bakstenen.

In het gehele tracé is over de hierboven beschreven lagen een ophogingslaag (spoor S2.5) aangetroffen met veel resten van mortel en baksteen. De donkergrijze laag bestaat overwegend uit sterk zandige klei. De top van dit pakket reikt tot een hoogte van ca. 5 m NAP. Direct ten noorden van kolom P3 is op dit pakket een deel van een bakstenen verharding aangetroffen (spoor S2.4). Onduidelijk is of sprake is van een straatverharding of van een vloertje. Op basis van de kleur en hardheid van de bakstenen en een lengte van ca. 23 cm wordt vermoed dat ze dateren uit de 19de/20ste eeuw.

In de kolommen P1 en P4 reikt de recente verstoring dieper dan de top van het ophogingspakket (tot respectievelijk 4.43 m en 3.94 m NAP). De verstoringen zijn zeer wisselend van aard, variërend van schoon bouwzand tot donker bruingrijze zandige klei met puinresten.

In zone B zijn ophogingslagen aangetroffen over oever- op beddingafzettingen van de Linge. In de oudste ophogingslaag is een fragment van een 17de/18de eeuws bord gevonden. Nergens zijn aanwijzingen gevonden voor archeologische waarden, ouder dan de Nieuwe Tijd.

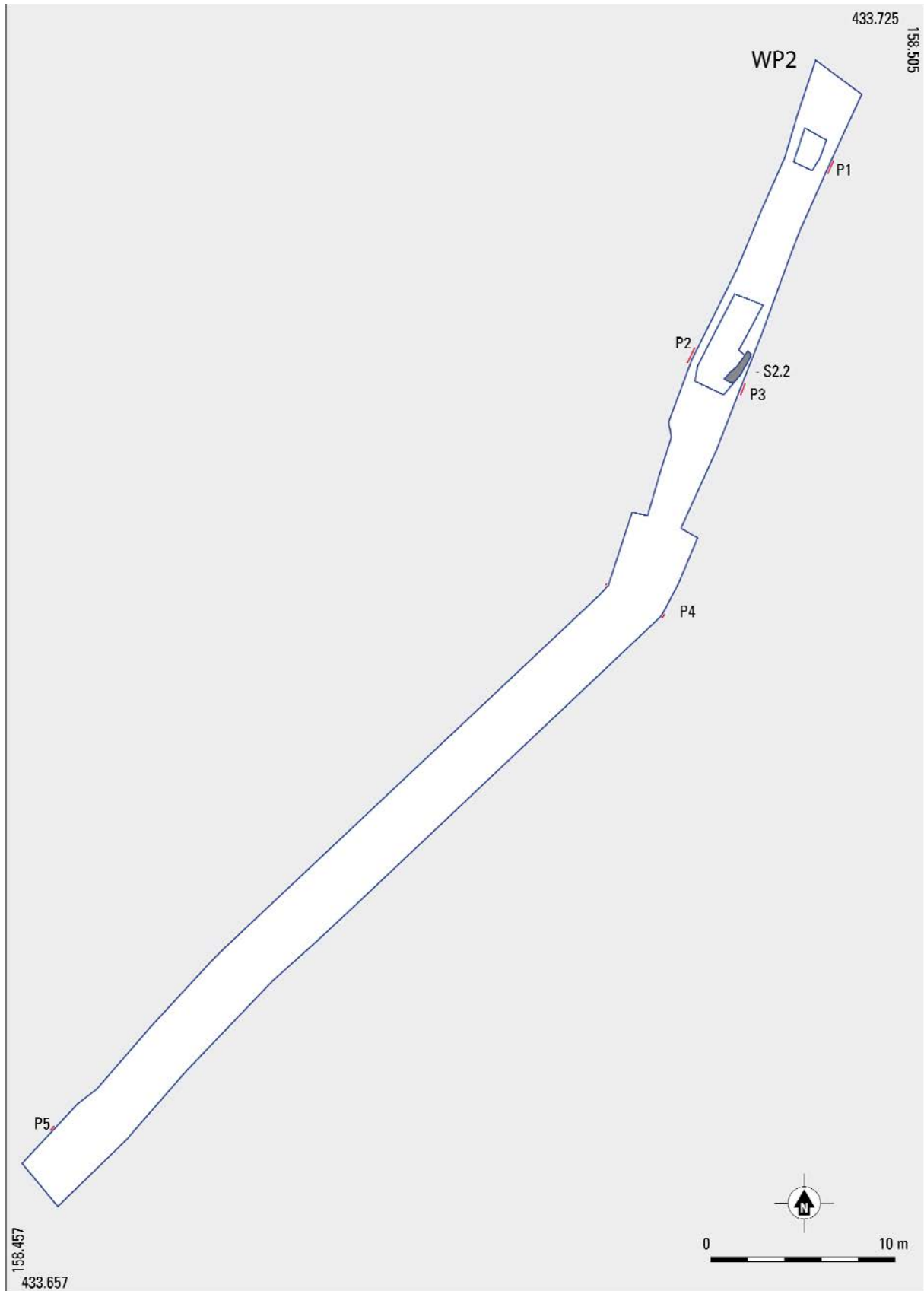

Fig. 3.1. Tiel-Binnenhoek. Allesporenkaart van de begeleiding in zone B. Schaal 1:300.

A

B

C

D

E

Fig. 3.2. Tiel-Binnenhoek. Beelden van het onderzoek. A vóór aanvang van de graafwerkzaamheden in zone B; B graven van de rioolsleuf; C profielkolom P1 in werkput 2; D profielkolom P3 in werkput 1; E profielkolom P2 in werkput 1.

4 CONCLUSIE EN BEANTWOORDING VRAAGSTELLINGEN

4.1 CONCLUSIE

In september en november 2014 is een archeologische begeleiding in twee fases uitgevoerd in het plangebied Tiel-Binnenhoek. Het gaat hier om het begeleiden van rioolwerkzaamheden en het verleggen van kabels en leidingen. Tijdens de werkzaamheden zijn geen archeologische sporen aangetroffen. In de sleuven zijn enkel verstoringen, beddingzand en ophogingslagen gezien. Eén vondst is aangetroffen. Het gaat om een scherf (V1) die verzameld is uit laag S3.

4.2 BEANTWOORDING VRAAGSTELLINGEN PVE

1. Zijn er binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig? Zo ja, beantwoord dan per vindplaats vragen 2 tot en met 6.

In het plangebied zijn geen archeologische waarden aanwezig. De onderstaande vraagstellingen zijn dan ook niet van toepassing.

- 2. Wat is de aard, datering en fasering van de lagen, grondsporen en structuren binnen de vindplaats(en)?*
- 3. Is de gaafheid en conserveringstoestand van de vindplaats conform de verwachting uit het vooronderzoek?*
- 4. Wat is de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied?*
- 5. Zijn er aanvullende gegevens met betrekking tot de landschappelijke context?*
- 6. Indien er sporen uit de Middeleeuwen worden aangetroffen: wat is de relatie tussen de aangetroffen sporen en het dorp Zandwijk?*
- 7. Zijn er resten aangetroffen die te relateren zijn met de middeleeuwse Binnenhoek?*
- 8. Vormde de voorloper van de Binnenhoek een westelijke begrenzing van Zandwijk?*
- 9. Vormde de voorloper van de Binnenhoek een ruimtelijk structurend element binnen de nederzetting Zandwijk?*
- 10. Indien er sporen uit de Middeleeuwen worden aangetroffen ten westen van de Binnenhoek: wat is de oriëntatie van greppels en eventuele structuren?*
- 11. Kan de vindplaats worden gekarakteriseerd als een agrarische nederzetting? Of zijn er aanwijzingen voor niet-agrarische activiteiten en hoe dienen deze te worden geïnterpreteerd?*
- 12. Welke andere activiteiten zijn ter plaatse uitgevoerd, naar aanleiding van de aangetroffen sporen en vondsten?*
- 13. Welke onderzoeksvragen levert het onderzoek op deze vindplaats op voor toekomstig onderzoek in deze regio, archeoregio en voor de NOaA?*

L I T E R A T U U R

Boreel, G.L., 2014: *Archeologisch bureau- en booronderzoek voor plangebied Tiel Binnenhoek, gemeente Tiel*, Amsterdam (ZAN 316).

Boreel, G.L./J. van Renswoude, 2014: *Programma van Eisen Archeologische begeleiding Tiel-Binnenhoek*.

BIJLAGE I OVERZICHT VAN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

begin	einde	periode
1750 na Chr. - 1500 na Chr. -	heden 1750 na Chr.	Nieuwste Tijd Nieuwe Tijd
1300 na Chr. - 1000 na Chr. - 450 na Chr. -	1500 na Chr. 1300 na Chr. 1000 na Chr.	Late Middeleeuwen Volle Middeleeuwen Vroege Middeleeuwen
270 na Chr. - 70 na Chr. - 12 voor Chr. -	450 na Chr. 270 na Chr. 70 na Chr.	Laat-Romeinse tijd Midden-Romeinse tijd Vroeg-Romeinse tijd
250 voor Chr. - 500 voor Chr. - 775 voor Chr. -	12 voor Chr. 250 voor Chr. 500 voor Chr.	Late IJzertijd Midden IJzertijd Vroege IJzertijd
1050 voor Chr.- 1800 voor Chr.- 2000 voor Chr.-	775 voor Chr. 1050 voor Chr. 1800 voor Chr.	Late Bronstijd Midden Bronstijd Vroege Bronstijd
5300 voor Chr. -	2000 voor Chr.	Neolithicum
8800 voor Chr. -	4900 voor Chr.	Mesolithicum
Tot 8800 voor Chr.		Paleolithicum